هو العلیم

همراهی با ظالم، از کمک کردن تا رضایت به ظلم

هشدار قرآن و روایات درباره اعتماد به ستمکاران

مبانی اخلاق ـ مجلس سیزدهم

بیانات

علامه حاج سید محمدحسین حسینی طهرانی

قدّس الله سرّه

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمٰن الرحيم

و صلَّى الله علىٰ محمّد و آله الطاهرين

و لعنة الله علىٰ أعدائهم أجمعين

چهار صورت حرام ارتباط با ظلم و ظالم

مسائلی که در پیرامون ظلم بحث می‌شود به چهار دسته قسمت می‌شود:

یکی اصل ظلم کردن، و یکی کمک به ظلم و به ظالم نمودن، سوم میل کردن به سوی ظالم و اعتماد کردن به ظالم، و چهارم رضایت داشتن به ظلم و عمل ظالم است.

از آیات قرآن و روایاتی که در این ابواب وارد شده، هر چهار دسته حرام است؛ یعنی ظلم کردن حرام است، و کمک کردن به ظالم حرام است، و اعتماد کردن بر شخص ظالم و میل کردن یا محبت کردن به او حرام است، و هم‌چنین رضایت داشتن به ظلم و فعل ظالم [حرام است].

در دو روز گذشته از آیات قرآن و روایات، مقداری راجع به حرمت ظلم و اعانت به ظالم، بیان کردیم.

امروز هم نیز مقداری از روایاتی که دربارۀ اعانت به ظالم وارد شده، بیان می‌کنیم و بعد آیات و روایاتی که راجع به اعتماد به ظالم و رضایت به ظلم ظالم است [بیان می‌کنیم].

روایات پیامبر درباره کیفر کمک به ستمکاران

اما دنبالۀ آن روایاتی که راجع به حرمت اعانت به ظالم، دیروز بیان شد، امروز چند روایت می‌خوانیم:

همراهی با ظالمان در محشر حتی با کمترین کمک

در کتاب ثواب الأعمال صدوق از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام، آن حضرت از پدرشان حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت می‌کنند که:

قال: قال رسول الله صلیٰ الله علیه و آله: «إذا كانَ يَومُ القِيامَةِ نادىٰ مُنادٍ:أينَ الظَّلَمَةُ وأعوانُهُم و مَن لاقَ دَواةً، أو رَبَطَ لَهُم كِيسًا، أو مَدَّ لَهُم مَدَّةَ قَلَمٍ، فَاحشُروهُم مَعَهُم.»

حضرت امام محمد باقر علیه السلام می‌فرمایند:

«رسول خدا صلیٰ الله علیه و آله فرمود: زمانی که قیامت بر پا بشود، در عالم محشر از طرف پروردگار یک منادی ندا می‌کند: کجا هستند ستمکاران و کمک‌کنندگان به ستمکاران؟ حتی آن کسی که در دوات شخص ستمگری لیقه بریزد، یا قلم او را در مُرکب کند و به دست او بدهد، یا سر کیسه‌ای را برای او ببندد، همه را حاضر کنید و تمام این اعوان و کمک‌کاران را با خود آن ظلمه محشور کنید.»

روایات امالی درباره راهنمایی و یاری ستمکار

روایت دیگر: این روایت در کتاب امالی مرحوم صدوق است.

قال صلىٰ الله علیه و آله وسلّم: «مَنْ دَلَّ جَائِراً عَلَى جَوْرٍ كَانَ قَرِينَ هَامَانَ فِي جَهَنَّمَ.»

و قال: «مَنْ تَوَلَّى خُصُومَةَ ظَالِمٍ أَوْ أَعَانَ عَلَيْهَا ثُمَّ نَزَلَ بِهِ مَلَكُ الْمَوْتِ قَالَ لَهُ أَبْشِرْ بِلَعْنَةِ اللَّهِ وَ نَارِ جَهَنَّمَ وَ بِئْسَ الْمَصِيرِ.»

و قال: «أَلَا وَ مَنْ عَلَّقَ سَوْطاً بَيْنَ يَدَيْ سُلْطَانٍ جَائِرٍ جَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ السَّوْطَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُعْبَاناً مِنَ النَّارِ طُولُهُ سَبْعُونَ ذِرَاعاً يُسَلِّطُ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ- وَ بِئْسَ الْمَصِيرِ وَ نَهَى عَنْ إِجَابَةِ الْفَاسِقِينَ إِلَى طَعَامِهِم.»

این روایت از حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم در کتاب امالی است، که آن حضرت فرمودند:

کسی که ظلم کننده‌ای را راهنمایی کند بر جوری بر ظلمی، در روز قیامت این شخص دلالت‌کننده قرین و همنشین هامان در جهنم خواهد بود.

و رسول خدا فرمودند:

کسی که از طرف ظالمی متصدی و متولی خصومتی بشود، یا آن ظالم را بر خصومتی و یا بر دشمنی کمک کند و پس از این ملک الموت به سراغ این شخص بیاید، می‌گوید:"بشارت باد تو را به لعنت خدا و آتش جهنم و بد مسیری در پیش داری.

کیفر فراهم کردن ابزار ستم و نهی از پذیرش دعوت فاسقان

و رسول خدا فرمودند:

مردم آگاه باشید کسی شلاقی را بین دو دست سلطان جائری قرار بدهد، خداوند علی اعلیٰ آن شلاق را در روز قیامت به صورت اژدهایی در می‌آورد از آتش، که طول آن اژدها هفتاد زراع است و مسلّط می‌کند آن اژدها را بر او در آتش جهنم و این بد مسیر و راهی است. "»

و نیز پیغمبر نهی فرموده از اینکه مؤمنین اجابت

کنند فاسقین را در طعام خود. اگر فاسقین و ظالمین دعوت می‌کنند کسی را بر غذای خود و بر طعام خود مؤمنین نباید حضور پیدا کنند.

نامه امام سجاد به زهری درباره همکاری با حکومت ستمگر

و روایت سوم کتابتی است که حضرت سجاد علیه السلام به زُهری می‌نویسند، زُهری اسمش محمد بن مسلم است و از علمای بزرگ و نامی آن زمان بوده و معاصر با حضرت سجاد. نسبت به حضرت سجاد اظهار میل می‌کرده است ولیکن مسلّم از تابعین و شیعیان آن حضرت نبوده است و بلکه از بعضی از اخبار استفاده می‌شود که با عروة بن زبیر و بعضی دیگر هم‌دست بوده و در بعضی از اوقات هم از امیرالمؤمنین علیهم السلام انتقاد داشت. این مرد در دستگاه حکومت بوده در دستگاه حکومت بنی‌مروان بوده سال‌های متمادی. و مرد عالمی بوده، عارف به قرآن بوده و عالم به سنت رسول پیغمبر بوده ولیکن در دستگاه ظلمه بود.

حضرت سجاد علیه السلام برای او کاغذی می‌نویسند که تمام آن کاغذ در تحف العقول

ابن‌شعبه حَرّانی نقل شده و مرحوم مجلسی در جلد هفدهم بحار از تحف العقول نقل می‌کند و ما هم از این کتاب که سفینة البحار است مقداری آن را نقل می‌کنیم البته آن نامه مفصل است.

نقش عالم در توجیه ظلم و جلب مردم به ستمکاران

قال علی بن الحسین علیه السلام فی کتابه للزهری بعد أن حذّره عن إعانة الظلمة علی ظلمهم عن اعانة الظلمة علی حبهم: «أ و لَیسَ بِدُعَائِهِ إِیَّاكَ حِینَ دَعاكَ جَعَلُوكَ قُطباً أَدارُوا بِكَ رَحَی مَظالِمِهِم وَ جِسراً یَعبُرُونَ عَلَیكَ إِلَیٰ بَلایاهُم وَ سُلَّماً إِلَی ضَلالَتِهِم داعِیاً إِلیٰ غَیِّهِم سالِكاً سَبِیلَهُم یُدخِلُونَ بِكَ الشَّكَّ عَلَی العُلَماءِ وَ یَقتادُونَ بِكَ قُلُوبَ الجُهّالِ إِلَیهِم.»

حضرت در این کاغذ بعد از اینکه مفصل او را پند می‌دهند و اندرز می‌دهند، و می‌ترسانند از اعانت و کمک به ظلمه بر آن ظلم‌هایی که آن ظلمه می‌کنند، حضرت به این جملات او را تحذیر می‌کنند که می‌گویند:

آیا به اینکه آن ظلمه که تو را مي‌خوانند هنگامی به سوی خود می‌خوانند، تو را قرار نمی‌دهند قطب و محور و به‌واسطهٔ تو آسیاب مظالم خود را می‌گردانند؟

یعنی هرکاری که می‌خواهند بکنند یک وسیله و مستمسکی می‌خواهد. وقتی شخص عالمی مثل محمد بن مسلم زُهری در دستگاه ظلمه وارد می‌شود آنها در تمام جنایات و امور خود متشبث به عمل آن می‌شوند، پس بنابراین او را در جنایات خود، قطب آسیابی قرار داده‌اند که مظالم خود را مانند آسیاب در این محور می‌گردانند. و آیا تو را جِسری قرار

نمی‌دهند، پلی قرار نمی‌دهند که از روی آن به‌سوی فتنه‌هایی که می‌خواهند بکنند عبور کنند؟ و آیا تو را نردبانی به سوی ظلالت خود قرار نمی‌دهند؟ و آیا تو را دعوت کننده‌ای به گمراهی و ظلالات خود نمی‌شمارند؟ و آیا تو را در آن راهی که خودشان وارد هستند تو را وارد نمی‌کنند؟ به‌واسطهٔ وجود تو در دستگاه ظلمه شک در دل علماء وارد می‌شود و به‌واسطهٔ مثل تو قلوب جهّال را می‌ربایند و می‌دزدند و نیّت و عقیدهٔ آنها را می‌دزدند و می‌ربایند.

سنگینی گناه عالم در توجیه فساد حکومت ستمگر

فَلَم يَبلُغ أَخَصُّ وُزَرائِهِم وَ لا أَقوىٰ أَعوانِهِم إلاَّ دُونَ ما بَلَغتَ مِن إصلاحِ فَسادِهِم وَ اِختِلافِ الخاصَّةِ و العامَّةِ إلَيهِم.
تمام وزراء آنها و أقویٰ أعوان آنها نسبت به خدمتی که تو به آنها می‌کنی و فساد و زشتی آنها را به صورت صلاح جلوه می‌دهی، گناه آن کمک‌کاران در مقابل گناه تو خیلی کوچک است. و خاصه و عامه که به‌سوی آنها تردّد دارند در مقابل ورود تو در این دستگاه، بسیار ناچیز است.

زیان دینی همکاری با ظالمان و ضرورت حسابرسی نفس

فما أقلّ ما أعطوك في قدر ما أخذوا منك، و ما أيسر ما عمّروا لك في فی جَنب ما خَرَّبُوا عَلَيكَ.
چقدر آنچه را که به تو می‌دهند در مقابل آن ایمان و دینی که از تو می‌گیرند ناچیز است. و چه اندازه آن مقداری که از زندگی تو را تعمیر و آباد می‌کنند در جنب آن مقداری که خراب می‌کنند سست و کم و ناچیز است.
فَانظُر لِنَفسِكَ فَإنَّهُ لاَ يَنظُرُ لَها غَيرُكَ، وَ حاسِبهَا حِسَابَ رَجُلٍ مَسؤولٍ.
حالا خودت در کار خود تأمل کن، در کار خود دقت کن، تفکر کن؛ چون در کار تو غیر از تو کسی نظر نمی‌کند؛ و از نفس خود حساب بکش مانند حساب مردی که مورد سؤال و بازداشت واقع شده و باید جواب بدهد.

اینها راجع به اعانت به ظالم [بود].

نهی قرآن از اعتماد به ستمکاران

ولیکن راجع به اعتماد و میل کردن به‌سوی ظالم

در سورۀ هود که یازدهمین سوره از قرآن مجید است

در آیۀ صد و سیزده می‌فرماید:

﴿وَلَا تَرۡكَنُوٓاْ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنۡ أَوۡلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾.
«اعتماد نکنید به ستمکاران چون اگر اعتماد کنید به ستمکار، آتش به شما مسّ می‌کند، به شما می‌رسد. آن وقت دیگر غیر از پرودگار هیچ یار و یاوری ندارید و هیچ‌کس دست شما را نمی‌گیرد و نمی‌تواند شما را نصرت کند.»

روایت پیامبر درباره ستایش حاکم ستمگر از روی طمع

در کتاب امالی صدوق رضوان الله علیه در جملۀ

مناهی نبی صلّی الله علیه و آله و سلم:

قال: **«مَن مَدَحَ سُلطانًا جائرًا و تَخَفَّفَ و تَضَعضَعَ لَهُ طَمَعًا فيهِ كانَ قَرينَهُ إلَى النارِ.»**
و قال: «**قال الله عز و جلّ:** ﴿وَلَا تَرۡكَنُوٓاْ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ﴾.»

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلّم می‌فرمایند:

کسی که سلطان و حاکم جائری را مدح کند و در مقابل او خود را خفیف کند و به حالت تواضع در بیاید و قامت خم کند به‌جهت طمعی که در او دارد، قرین و یار و هم‌نشین اوست در آتش. و خداوند علیّ أعلیٰ می‌فرماید: «اعتماد نکنید به افرادی که ظلم می‌کنند، چون آتش سراپای شما را فرا می‌گیرد.

این راجع به میل کردن و اعتماد داشتن. همین‌که انسان در امور زندگی خود به ظالم و جائری اعتماد داشته باشد خود نفس اعتماد خراب است.

رضایت به ظلم و شریک شدن در گناه ستمکار

مسئلۀ چهارم: رضا [است] که ظالمی ظلم می‌کند، نه انسان خودش ظلم کرده و نه در آن ظلم کمکی کرده و نه اعتماد و اتّکا به ظلم و به آن شخص ظالم دارد؛ ولی راضی است به فعل او، این هم حرام است.

در امالی صدوق ازحضرت صادق علیه السلام از

پدران شان علیهم السلام روایت شده است که قال:

كانِ على عليه السلام يقول: **"العامِلُ بِالظُّلم و المُعينُ عليه و الرَّاضِي بِهِ شُرَكاءُ ثَلاثَة.**

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند:

کسی که ظلم کند و کسی که کمک کند این شخص ظلم کننده را، و کسی که به فعل این شخص ظالم راضی باشد اینها سه تا شریک هستند با همدیگر؛ در ظلم و در گناه همه با همدیگر اشتراک دارند.

مطالبی که گفته شد خوب توجه کردید.

ان‌شاءالله فردا در مسایل دیگر وارد می‌شویم.

صلواتی ختم بفرمایید.

اللهمَّ صلِّ علىٰ محمّدٍ و آلِ محمّد